

LONTZI AIZPURU

Lehenaldietako kili-kilia

Arratiarrak (Alberto Arrue, 1923).

LONTZI AIZPURU (1900-1982)

Leoncio Aizpuru Eguia Igorreko Ubiritxaga (*Ubitxa*) errotan jaio zen mendearekin batera. Gurasoak bertako errotariak ziren, eta bera ere errotari eta arotz izan zen ogibidez. Lontzik, euskaltzalea zen eta, *Euzkadi* egunkarian kolaboratu zuen gaztetatik.

Gerra Zibilean gudari ibili zen. Larrinagako kartzelan egon behar izan zuen preso. Gerraostean, Oromiñora etorri zen, Bekoerrota baserrira. Bertan biziko zen harrezkero, okin lanbidean. Euskaltzaleasuna ezkutuan gorde beharko zuen (*internal exile*, ingelesez esanda) luzaroan, beste askok bezala. Gero, zenbait aldizkaritan kolaboratu zuen: *Zeruko Argia*, *Karmel*, *Jesusen Biotzaren Deya*, *Agur*, *Zer* eta *Cementos Lemona* enpresaren aldizkarian. *Lontzi* edo *Urtzale* izengoitiak erabili zituen.

Lontzi Aizpuruk bertsoak idatzi zituen batez ere, kopla eta zortziko txiki eta handiak. Ez zen bertsolaria, baina bai testugile eta abeslari ona. Haren Igorreko lagun Andoni Landajuelak 1974an *Agur* aldizkarian idatzi zuenez, euskal mundu zaharraren oroiminez hasi zen berriro idazten frankismoaren akaberako urteetan:

«Iurretarren euskal izatezko nortasuna, bilin-boloka ta noraezean aldatzean berako joaten dan arri-mokorra letxe doakigu, zulora, zulo illun sakonera. Gurasoen barru-ar ta ardurarik ezak, gazte askoren arroputzkeriak eta zeinbaten txepel izatearen ondoren dogu, aspalditik datorkigun ondamendi au. Ba-dogu baiña, baita, gaztetasunez kementsu, buruz argi, eta biotzaren taupadarik armiñenak Erriari opaka ta eskein diardun gaztedia. Eta adiñekoetan zarberritua, Ubitzaga'ko semea, errotaria izandakoa.

Oromiño'n aspaldiz Ubitxaga'ko (Ubetxa) Aizpuru'tar Lontzi. Len-aldietako kilikilia izan dozu biotzean-eta, zuk alaxe bertsotan idatzi...».¹

1. Landajuelatar A., «Arratia», *Agur*, 125 (1974-02-23), 7 or.

BIHOTZ ITUNA²

Arratiarrak, bizitza osoa eman arren kanpoan, Arratia izaten du gogoan. Eta akordu edo urruntasun horrek ematen dio ituna, hau da, goibeltasun edo tristura puntua.

Arratiako mendi gailurrak
lainopean dagoz triste;
nire bihotza itunean da
aldendu beharra dau te.

Agur, amatxo bihotzekua,
arrebak eta anaia.
Agur, aberri zoragarria,
neure bihotzaren kabia.

Zuena da, ba, nire bihotza,
zuena neure izatia.
Zuok itxi ta joan behar hau
niretzat heriotzia.

Goiko Jainkoak halan nahi badau
egin bedi Haren nahia,
baina bihotzak ez dau aitzuko
euskera eta Arratia.

2. Gotzon Aurrekoetxea, Iñaki Esparza & Angel Larrea, *Arratiako idazle aitzindarien antologia*, Zertu Kultur Elkarte, Artea, 2005. Igor Estankonak aztertzen du Leontzi Aizpururen idazlana liburu horren 23-35 orrialdeetan.

IURRETATIK³

Diktadorea 1975ean hil ondoren, diktadura amaitu eta euskaldunak adostasun politiko batzuk eraikitzeko gauza izango zirela espero zuen Lontzi zaharrak. Ondo tristeak egiten zitzaizkion euskaldunen arteko ezinikusiak.

Ekandu zaharrak aurrez zirian
asaba zaharren aldian;
euretariko bat izaten zan
goruetea arratsean.

Kurtzuluaren argi illunaz
auzoak alkarrik [biran];
agurtza deuna⁴ otoitz eginaz
lanean jarduten ziran.

Orain, oster, argi ederragaz
geure begien aurrian,
arkal ikusi ezinik gabiz
anaiak Euskalerrian.

Hau tamala ta samintasuna
daukat neure bihotzian,
oker-bidetik goiazalako
zuzen joan biharrian.

Imini daigun geure abenda
zuzen da bide artezian.
Horretarako biharko geunke
ekin bide zuzenian.

Ta ikusiko'guz lorturik geure
asaba zaharren legiak:
biziko gara euskaldun danok
lehenauko lege zaharrian.

3. Lontzi, «Yurreta'tik», *Zer*, 40 (1981-Zezeila), 16 or.

4. *Agurtza*: errosarioa. *Agurtza deuna*: errosario santua.

ARRIANDI⁵

Lagun bati eskaintzen zaizkio bertsook: Arriandiko Madariaga baserriko Gregorio Olano etxeko-jaunari.

1
Oromiñotik Arriandira,
hemendik Madaridxara,
neure lagun zahar Olano jaunai
nator gabon opaltzera.

2
Nire ezkatzak leiho bi ditu
handiak eta zabalak;
bertatik sarri ikusten ditut
neure lagunen akatsak.

3
Goizean goizik jagiten naz ta
begitu Madaridxara,
ikusi nahirik hango zozo arrak
urten dauen etxaurrera.

4
Baina hamarrak-hamaiketara
urtetan dau solo-aurrera;
orduan trumoia usmetan badau
laster sartzen da barrura.

5
Arratsaldean bostak inguru
hor dator soloan behera,
txokor haundi bat musturrean da
neuri enbidia emotera.

6
Halakoen baten etorri zaitez
hona neure etxaldera,
txokor eder bat sakelian ta
bera neuri emotera.

7
Orduan biok izango gara
lagun hurkoak aurrera,
ta abestuko'guz zortziko zaharrak
lehenauko asaben antzera.

8
Kontuz ibili gabon-jaietan
zozokumeak jatean,
okerrik bape izan ez deizun
eurakin afaldutean.

5. Lontzi, «Arri-andi», *Zer*, 41 (1981-Martia), 16 or.

IURRETA⁶

1981eko ekainaren 21ean inauguratu zen, azkenean, Iurretako lehenengo Batzokia. Igandea zen eta EAJ-PNVko ordezkariak hitz egin ondoren altxatu zen Batzokiaren aurrean ikurrina.

1

Iurreta da herri kutuna
dago Durangon menpean,
bertan beti be zaindu dituzte
ekandu onak bihotzean.
Izanagaitik baserri herria
dagie euskera garbian,
emoten dabe eredu ederra
herri askoren aurrean.

2

Horretarako dituzte eurek
aurrekulari onenak,
aurrekulari ta atzeskulari
guztietan garbienak.
Baita ezpata-dantzariak be
bertan dira bizkorrenak;
Aita San Migel Iurretako
dantzan ondo dakienak.

3

Honez gainera dekie herrian
abesbatz oso txukuna,
gizonezko ta emakumekaz
horniduta dagoena,
bai txadonien zein enparantzan
ondo abesten dauena.
abots eder ta belarri finez
ondo alkaturik dena.

4

Bertan aurkitzen izan dabie
batzokiaren [faltea],
hau be sortu dabe eta pozik
dago hemengo jentea.
Abenduaren hamalaurako
gertau da be [zabaltzea],
orduan be izango dogu
irrintzi ta umorea.

6. Lontzi, «Iurreta», *Zer*, 41 (1981-Martia), 16 or.